अध्याय दहावा प्रारंभ

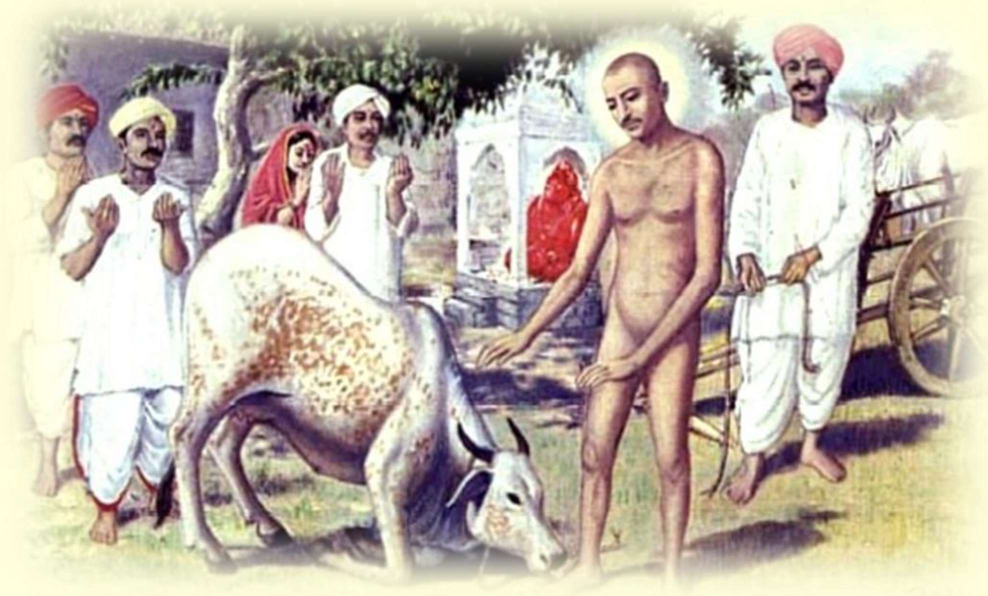

॥ श्री गणेशाय नमः ॥
हे अरूपा अव्यया । पूर्णब्रह्मा पंढरीराया ।
सज्जनांच्या विसाविया । मजला परते लोटूं नको ॥१॥

देवा हा दासगणू । नको परक्याचा आतां म्हणू ।
माझ्या पातकांचा नको आणूं । विचार चित्तीं नारायणा ॥२॥

माझ्या करें न झालें पुण्य । हें ठाऊकें मजलागून ।
फार काय तुला वदन । दावण्या मी योग्य नसे ॥३॥

ऐशी स्थिति आहे जरी । परि देवा कृपा करी ।
ओहळास गोदावरी । पोटी आपल्या घेतसे ॥४॥

तैसें तुवा करावें। दुःख अवघें निवारावें।
पातकाला न उरूं द्यावें। माझ्या ठायीं यत्किंचित् ॥५॥

तूं आणिल्या मनांत। अवघेंच कांहीं घडून येत।
रंकाचाही राव होत। तुझा लाभतां वशिला ॥६॥

असो एकदां पुण्यराशी। गेले उमरावतीसी।
जाऊन उतरले सदनासी। आत्माराम भिकाजीच्या ॥७॥

हा आत्माराम भिकाजीसुत। उमरावतीचा असे प्रांत।
मोठा अधिकार हातांत। होता त्याच्या विबुध हो ॥८॥

कायस्थ प्रभू याची जात। हा संताचा प्रेमी अमित।
सदाचारसंपन्न गृहस्थ। गृहस्थाश्रमी वर्ततसे ॥९॥

त्याच्या घरीं समर्थ गेले। ते त्यानें सांग पूजिलें।
मंगलस्नान घातलें। उष्णोदकानें गजानना ॥१०॥

उटणीं नाना प्रकारची। अंगा लाविलीं साचीं।
वृत्ति आनंदली त्याची। संतसहवासे तेधवां ॥११॥

कर्वतीकांठी उमरेडचा। धोतरजोडा नेसविला साचा।
भालीं केशरी गंधाचा। भव्य तिलक लाविलासे ॥१२॥

कंठामाजी पुष्पहार । नैवेद्याचे नाना प्रकार ।
दक्षिणेसीं शंभर । रूपये त्यानें ठेविलें ॥१३॥

धूप, दीप आरती झाली । पुष्पांजली समर्पिली ।
दर्शनालागी दाटी झाली । उमरावतीच्या लोकांची ॥१४॥

प्रत्येका ऐसें वाटावें । समर्थ आपल्या घरी न्यावें ।
यथासांग करावे । पूजन त्यांचे येणे रितीं ॥१५॥

इच्छा ऐसी बहुतां झाली । परी थोडक्याचीं मनीषा पुरली ।
सदनीं पाऊलें लागण्या भलीं । पुण्य पाहिजे बलवत्तर ॥१६॥

ते ज्यांच्यापाशीं होते । समर्थ गेले तेथें तेथें ।
कां कीं साधूस अवघे कळते । अंतर्ज्ञानें करून ॥१७॥

गणेश श्रीकृष्ण खापर्डे । उमरावतीचे गृहस्थ बडे ।
वकीलींत ज्यांच्यापुढें । ढीग रूपयांचें पडती कीं ॥१८॥

दादासाहेब यांप्रत । म्हणत होते वऱ्हाडांत ।
हा सज्जन भाविक अत्यंत । ब्राह्मण शुक्लयजुर्वेदी ॥१९॥

त्यानें विनंति करितां खरी । महाराज गेले त्याच्या घरीं ।
तेथेही झाली याचपरी । समर्थांची पूजा हो ! ॥२०॥

गणेश आप्पा म्हणूनी । होता लिंगायत वाणी ।
चंद्राबाई कामिनी । त्याची परम भाविक असे ॥२१॥

ती बोलली पतीला । हा साधु पाहिजे नेला ।
कसेही करून घराला । पहा विनंति करून ॥२२॥

आपुलें निष्पाप असल्या मन । याच्या आगमनें करून ।
होईल आपुलें पवित्र सदन । भाविकांचा देव असे ॥२३॥

गणेश आप्पा म्हणे तिला । वेड लागले आहे तुला ।
हा सदनी साधु न्यावयाला । वशिला पाहिजे बलवत्तर ॥२४॥

पाहा खापडर्यालागुनी । हा साधु न्यावया सदनीं ।
श्रम पडले ते आण ध्यानीं । उगा हट्ट धरू नको ॥२५॥

चंद्राबाई म्हणे नाथा । हे न पटे माझ्या चित्ता ।
सांगे माझी मनोदेवता । सदनीं साधु येतील हो ॥२६॥

तुम्ही करा हो त्यांना नुसती । सदनीं येण्यास विनंति ।
गरीबावरी असते प्रीति । संतांची ती विशेष ॥२७॥

परि आप्पा बोलेना । छाती त्याची होईना ।
बोलवावयासी निजसदना । श्रीगजानन साधुते ॥२८॥

महाराज वदले अखेर । गणेश आप्पाचा धरून कर ।
तुझें किती आहे सदन दूर । तेवढें सांग मला ? ॥२९॥

तुझ्या सदनीं वाटतें यावें । कांही वेळ बसावें ।
अरे चित्तीं असेल ते बोलावें । भीड न धरितां कवणाची ॥३०॥

ऐसें महाराज बोलतां । गणेश आप्पाचिया चित्ता ।
हर्ष झाला तत्त्वतां । तो न शब्दे बोलवें ॥३१॥

समर्थास नेऊन सदनीं । पूजा केली उभयतांनीं ।
आपुला संसार त्यांचें चरणीं । अर्पण केला तात्काळ ॥३२॥

असो ऐशा पूजा अमित । झाल्या उमरावतीत ।
त्या प्रत्येक पूजेप्रत । एक गृहस्थ हजर असे ॥३३॥

तो आत्माराम भिकाजीचा । नात्यानें हा होता भाचा ।
राहणार मुंबई शहरीचा । तारमास्तर असें कीं ॥३४॥

तो रजा घेऊन भला । उमरावतीस होता आला ।
भेटण्या आपुल्या मामाला । बाळाभाऊ नाम ज्याचें ॥३५॥

त्या बाळाभाऊकारण । समर्थांचें लागलें ध्यान ।
म्हणे ऐशा साधूचे चरण । सोडून कुठें जाऊं नये ॥३६॥

प्रपंच अवघा अशाश्वत । त्यांत कशाला गोवूं चित्त ।
केला आजपर्यंत । तोच आतां पुरे झाला ॥३७॥

कांहीं असो आजपासून । मी न सोडी त्यांचे चरण ।
अमृताला टाकून । विष प्याया कोणी जावें ? ॥३८॥

म्हणून प्रत्येक पूजेला । बाळाभाऊ हजर भला ।
होता बुध हो राहिला । दुसरें न कांहीं कारण ॥३९॥

असो कांहीं दिवसांनीं । शेगांवीं आले परतोनी ।
मळयासी न जातां जाणी । आले मंदिरीं मोटयाच्या ॥४०॥

त्या मंदिराच्या पूर्वेस । एक जागा होती ओस ।
गजानन पुण्य पुरुष । येऊन बसला ते ठायां ॥४१॥

बातमी महाराज आल्याची । कृष्णा पाटला कळली साची ।
त्यांनी जागा मळयाची । सोडली हें समजलें ॥४२॥

म्हणून आला धांवत । त्या ओस जागेवरी सत्य ।
महाराजा करुन दंडवत । अधोवदन बैसला ॥४३॥

डोळयांतून वाहे पाणी । खंड त्याला नसे जाणी ।
वस्त्र टाकले भिजवोनी । त्या अश्रूंनीं छातीचें ॥४४॥

तैं महाराज वदले पाटलाला। ऐसा कां रे रडशी भला ?।
शोक कोणता तुला झाला ?। तें वेगें सांग मज ॥४५॥

पाटील बोले त्यावर। जोडून आपले दोन्ही कर।
महाराज मळयाचा अव्हेर। कां हो आज केलांत हा ? ॥४६॥

ऐसा अक्षम्य कोणता। अपराध झाला सांगा आतां।
माझ्याकडून ज्ञानवंता। मी लेकरू आपुलें असे ॥४७॥

ही देशमुखाच्या बाजूची। जागा आहे बघा साची।
एका माळयाच्या मालकीची। येथें तुम्ही राहूं नका ॥४८॥

मळयांत मर्जी नसेल जरी। तरी चला राहत्या घरीं।
तें खालीं करितों सत्वरीं। तुम्हांसाठी दयाळा ॥४९॥

कां कीं तुम्हांवाचून। मला न कांही प्रिय आन।
हें कळलें वर्तमान। अवघ्या पाटील मंडळीतें ॥५०॥

तेही तेथें धांवून आले। महाराजा विनवूं लागलें।
निजसदना या या भले। हरी आणि नारायण ॥५१॥

महाराज बोलले तयासी। मी जो या जागेसी।
येऊन बसलों आज दिवशीं। तें तुमच्या हितास्तव ॥५२॥

तें पुढें येईल कळोन । आतां न करा भाषण ।
वाद दोघांचे निर्मूलन । करील हें विसरू नका ॥५३॥

जितके जगीं जमेदार । तितके न करिती विचार ।
मागचा पुढचा साचार । हेच उणें त्यांच्या ठायीं ॥५४॥

जा बंकटलालासी । पाहून आणा वेगेसीं ।
मी सोडिता तत् गृहासी । तो नाहीं रागावला ॥५५॥

तें कां हे त्यासी विचार । माझी कृपा तुमच्यावर ।
आहे ती न ढळणार । कोणत्याही कारणांनीं ॥५६॥

बंकटलालही आला तेथ । घालूं लागला समजूत ।
यांच्या मर्जीविरूद्ध मळयांत । तुम्ही यांना नेऊं नका ॥५७॥

माझ्या घरून जेव्हां आले । तेव्हां सांगा मी काय केलें ।
आपण आहोंत त्यांची बाळे । तें सारखे अवघ्यांना ॥५८॥

सखाराम आसोलकार । आहे मनाचा उदार ।
तो जागा देण्यास इन्कार । करणार नाहीं वाटते ॥५९॥

सखाराम देईल जागा । पुढचें करू आपण बघा ।
म्हणजे अवघ्यांस यांत भागा । घेता येईल सहजची ॥६०॥

समेट अवघ्यांचा होऊनी। मठ बांधिला त्या ठिकाणीं।
परशराम सावजींनी। मेहेनत घेतली विशेष ॥६१॥

समर्थांच्या बरोबर। निस्सीम भक्त होते चार।
भास्कर, बाळाभाऊ, पितांबर। उमरावतीचा गणेश आप्पा ॥६२॥

रामचंद्र गुरव त्याचपरी। राहत होता बरोबरी।
हे पांच पांडव, श्रीहरी। गजानन शोभूं लागले ॥६३॥

वृत्ति बाळाभाऊची। अतिविरक्त झाली साची।
पर्वा न त्यानें नौकरीची। केली यत्किंचित् आपुल्या ॥६४॥

पत्रें येतीं वरच्यावरी। बाळाभाऊस येण्या घरीं।
परी परिणाम अंतरीं। कांहींच त्याच्या होईना ॥६५॥

भास्कर म्हणे गुरूराया। हा सोकला पेढे खाया।
म्हणून ना इच्छी जाया। आपल्यापासून कोणीकडे ॥६६॥

तुम्ही द्यावा यातें मार। म्हणजेच हा जवळ करील घर।
रत्न चौदावें पाहिल्याबिगर। हा येथून हलणें नसे ॥६७॥

लकडी वांचून माकड। पाहा न होई कधीं धड।
मोठमोठाले ते पहाड। भिऊं लागती वज्राला ॥६८॥

एकदा बळेंच घालवून । दिलें बाळाभाऊकारण ।
परी तो आला परतून । राजीनामा देवोनिया ॥६९॥

बाळाभाऊ शेगांवासी । येतां भास्कर बोलला त्यासी ।
कां रे आम्हा त्रास देसी ? । येथें येऊन वरच्यावर ॥७०॥

ओढाळ बैल हिरव्यावर । पाहे पडाया निरंतर ।
त्यास जरी दिला मार । तरी तो येई तेथ पुनः ॥७१॥

तैसी लोचटा तुझी कृति । तंतोतंत निश्चिति ।
झाली जयाला विरक्ति । त्यानेंच येथे यावें रे ॥७२॥

हें अहंकाराचे भाषण । समर्था न खपले जाण ।
त्यांनी भास्कराचें अज्ञान । निवटाया कृत्य केलें ऐसें ॥७३॥

एका गृहस्थाच्या हातीं । भली थोरली छत्री होती ।
ती गजानने घेऊन हाती । बाळास झोडूं लागले ॥७४॥

मारतां मारतां मोडली । बुध हो ती छत्री भली ।
मग एक मोठी घेतली । भरीव कांठी वेळूची ॥७५॥

तिनें मारणें सुरू केलें । तें पाहता लोक भ्याले ।
कांहीं कांहीं पळून गेले । सोडून त्या मठाला ॥७६॥

परी बाळाभाऊ तसाच पडला । समर्थांच्या पुढे भला ।
कैक म्हणती असेल मेला । तो या अशा मारानें ॥७७॥

भास्करही झाला चिंतातूर । बाळाभाऊचा पाहून मार ।
परी समर्थांच्या समोर । बोलण्या छाती होईना ॥७८॥

तीही काठी मोडली खरी । बाळाभाऊच्या पाठीवरी ।
मग तो कंटाळून अखेरीं । तुडवूं लागले तयाला ॥७९॥

जैसा का तो कुंभार । माती तुडवितो साचार ।
तैसाच केला प्रकार । महाराजांनीं तुडविण्याचा ॥८०॥

मठीं हा प्रकार चालला । शिष्यसमुदाय पळत सुटला ।
कोणी गेले बोलावण्याला । त्यांच्या आवडीच्या मंडळीस ॥८१॥

बंकटलाल, कृष्णाजी । धावूनी आले मठामाजीं ।
समर्थ हात धरण्या राजी । कोणी तयार होईना ॥८२॥

बंकटलाल म्हणे भीत भीत । समर्था हा आपुला भक्त ।
पुरें झालें याप्रत । आतां ऐसें तुडवणें ॥८३॥

ऐसें ऐकतां भाषण । समर्थ वदले हांसून ।
हें असंबद्ध भाषण । कां करितां कळेना ॥८४॥

मी न बाळासी मारिलें । नाहीं तयासी तुडविलें ।
निरखून पहा चांगलें । म्हणजे येईल कळोनी ॥८५॥

महाराज म्हणाले बाळासी । ऊठ वत्सा वेगेसी ।
या आलेल्या मंडळीसी । अंग तुझें दाखिव ॥८६॥

ऐसी आज्ञा होतां भला । बाळाभाऊ उठून बसला ।
लोक त्याच्या अंगाला । पाहूं लागले निरखून ॥८७॥

तों वळाचें नांव नाहीं । कोठेही न लागलें कांहीं ।
तो पहिल्यापरीच होता पाहीं । निमग्न आपुल्या आनंदांत ॥८८॥

त्यायोगें भास्कराला । बाळाभाऊचा अधिकार कळला ।
मग तोही ना पुन्हां बोलला । वेडेवांकडे बाळासी ॥८९॥

सोनें कसासी उतरतें । तेव्हांच त्याची किंमत कळते ।
आश्चर्य झालें समस्तांतें । तो प्रकार पाहून ॥९०॥

सुकलाल नामें आगरवाला । होता बाळापुराला ।
श्रोते त्याच्या आगराला । गाय एक द्वाड होती ॥९१॥

तिनें गांवांत फिरावें । मुलामाणसां तुडवावें ।
सशक्तांसी हुंदडावें । शिंगानें कीं आपुल्या ॥९२॥

वाटेल त्याच्या दुकानांत । गाईनें शिरावें अवचित ।
धान्याचिया टोपल्यांत । तोंड आपुलें खुपसावें ॥९३॥

वाटेल तितुकें यथेच्छ खावें । राहिलेलें नासावें ।
तेलतुपाचें लवंडावें । पिंप अंगाच्या धक्क्यानें ॥९४॥

घरीं बांधून ठेवितां । चऱ्हाटें तोडी हां हां म्हणतां ।
साखळीसी आणली लघुता । बांधतां त्या गाईनें ॥९५॥

ती गाय नोव्हे वाघीण । बाळापुराकारण ।
लोक गेले कंटाळून । त्रास सोसितां तियेचा ॥९६॥

गाभण मुळींच होईना । कास कधींच करीना ।
कोंडून ठेवितां राहीना । घरामाजीं कोठेंही ॥९७॥

लोक म्हणती सुकलालाला । दे या खाटकास गाईला ।
किंवा मारून टाक तिला । तूंच गोळी घालून ॥९८॥

सुकलाल म्हणे लोकांसी । तुम्हीच मारून टाका तिसी ।
वाटेल त्या प्रयत्नांसी । करून या विबुध हो ॥९९॥

एका पठाणानें तिला । मारण्याचा यत्न केला ।
गोळी भरून बंदुकीला । टपून बैसला होता हो ॥१००॥

तें कसें काय कोण जाणें। कळलें गाईकारणें।
तिनें येऊन शिंगानें। पठाण पाडिला उताणा ॥१॥

मी परगांवा नेऊन। दिली होती सोडून।
परी ती आली परतून। त्याला सांगा काय करू ! ॥२॥

ऐसें ऐकतां लोक म्हणती। आतां याला एक युक्ति।
गोविंदबुवाचा घोडा म्हणती। समर्थांनें गरीब केला ॥३॥

तूंही या गाईला। घेऊन जा शेगांवाला।
अर्पण करी समर्थाला। म्हणजे अवघें संपलें ॥४॥

साधूस गाय दिल्याचें। पुण्य तुला लाभेल साचें।
आणि संकट आमुचें। टळेल बापा त्यायोगें ॥५॥

तें अवघ्यांस मानवलें। गाय नेण्याचें ठरविलें।
तिला धरण्यासाठीं केलें। प्रयत्न नानापरीचे ॥६॥

एकही यत्न नाहीं फळला। शेवटी एक्या पटांगणाला।
हरळकुंद्याचा ढीग केला। सरकी ठेवली शेजारीं ॥७॥

ती खायालागून। गाय आली धांवून।
ती येतां फांस टाकून। धरिली दहावीस जणांनीं ॥८॥

साखळदंडानें बांधून पुरी । गाय घातली गाडीवरी ।
आणिली शेगांवा भीतरीं । गजाननासी द्यावया ॥९॥

जवळ शेगांव जसें जसें । येऊ लागलें तसें तसें ।
स्वभावांत पडलासे । त्या गाईच्या पालट ॥११०॥

समर्थांपुढें येताक्षणीं । गाय झाली दीनवाणी ।
तिनें लोचनीं आणून पाणी । पाहिलें त्या पुण्यपुरुषा ॥११॥

महाराज म्हणाले अवघ्यांना । हा काय तुमचा मूर्खपणा ।
गाईस ऐशा यातना । देणें कांहीं बरें नव्हे ॥१२॥

चारही पाय बांधलेत । गळा साखळदंड लाविलेत ।
शिंगाचीही तीच गत । केली चऱ्हाटें काथ्याच्या ॥१३॥

ऐसा मोठा बंदोबस्त । शोभतसे वाघिणीप्रत ।
ही गाय बिचारी साक्षात् । तिला न ऐसें करणें बरें ॥१४॥

अरे खुळ्यांनो ! ही गाय । अवघ्या जगाची आहे माय ।
तिला बांधिलें हाय हाय । केवढा कठीण प्रसंग आला ॥१५॥

तिला आत्ताच करा मुक्त । ती न हुंदाडी कोणाप्रत ।
परी लावण्या तिला हात । छाती कोणाची होईना ॥१६॥

जो तो पाहून मागे सरे । तेथ समर्थ आले त्वरें ।
आपुल्या त्या पुनीत करें । बंधनें तोडिली धेनूचीं ॥१७॥

बंधनें अवघीं तुटतां भलीं । गाय गाडीच्या खालीं आलीं ।
पुढले पाय टेकिती झाली । समर्था वंदन करावया ॥१८॥

खालीं घालूनिया मान । प्रदक्षिणा त्या केल्या तीन ।
समर्थांचे दिव्य चरण । चाटूं लागली जिभेनें ॥१९॥

ऐसा प्रकार तेथें झाला । तो अवघ्यांनीं पाहिला ।
समर्थांच्या प्रभावाला । शेषही वर्णू शकेना ॥१२०॥

समर्थ म्हणाले धेनूस । बाई कोणा न द्यावा त्रास ।
तूं या सोडून मठास । कोठेंही जाऊं नको ॥२१॥

ऐसा घडतां प्रकार । अवघ्यांनीं केला जयजयकार ।
उच्च स्वरानें त्रिवार । समर्थांच्या नांवाचा ॥२२॥

बाळापूरची मंडळी । बाळापुरा निघून गेली ।
गाय तेथेंच राहिली । शेगांवांसी मठामध्यें ॥२३॥

त्या दिवसापासून । ठावे न तिला चऱ्हाट जाण ।
सुज्ञ धेनूचे अवघे गुण । तिच्या ठायीं पातले ॥२४॥

अजून त्या शेगांवाते । तिची संतती नांदते ।
जे कांहीं वदती ब्रह्मवेत्ते । तेंच येतें घडोन ॥२५॥

असो एक कारंज्याचा । लक्ष्मण घुडे नांवाचा ।
विप्र वाजसनीय शाखेचा । धनकनक संपन्न असे ॥२६॥

त्यासी रोग झाला पोटात । उपाय केलें अत्यंत ।
परि न आला गुण किंचित । खर्च सारा व्यर्थ गेला ॥२७॥

त्यानें समर्थांची कीर्ती । कर्णोपकर्णी ऐकिली होती ।
म्हणून सहपरिवारें सत्वर गती । आला शेगांवाकारणें ॥२८॥

रोगव्यथेनें चालवेना । श्रोतें तया लक्ष्मणा ।
दोघांतिघांनीं उचलून जाणा । आणिले त्या मठांत ॥२९॥

करण्या नुसता नमस्कार । असमर्थ होतें शरीर ।
त्याच्या कुटुंबानें पदर । समर्थांपुढें पसरिला ॥१३०॥

आणि म्हणाली दयाघना ! । मी आपली धर्मकन्या ।
माझ्या पतीच्या यातना । हरण कराव्या आपण ॥३१॥

अमृताचें दर्शन । होता कां यावें मरण ।
माझ्या कुंकवालागून । टिकवा हीच विनंती ॥३२॥

त्या वेळीं समर्थस्वारी। आंबा खात होती खरी।
तोच फेकिला अंगावरी। त्या लक्ष्मणकांतेच्या ॥३३॥

जा दे हा पतीस खाया। व्याधि त्याची बरी व्हाया।
तूं शोभसी त्यास जाया। पतीभक्ति-परायण ॥३४॥

यापुढें न कांहीं वदले। चिलीम ओढूं लागले।
श्रीगजाननस्वामी भले। आपुल्या मठांत शेगांवीं ॥३५॥

भास्कर म्हणे 'अहो बाई'। आतां न बसा ये ठाई।
आपल्या पतीस लवलाही। घेऊन जा कारंज्यातें ॥३६॥

प्रसाद आंब्याचा जो कां तुला। समर्थकरीं प्राप्त झाला।
तोच घाली खावयाला। आपुल्या पतीकारणें ॥३७॥

यानें तुझें होईल काम। गुण येईल अत्युत्तम।
लक्ष्मणासी आराम। होईल आंबा खाताच ॥३८॥

बाई घेऊन आंब्याला। येती झाली कारंज्याला।
प्रसाद खाऊ घातला। आंब्याचा आपल्या पतीस ॥३९॥

निजगृहीं जोडपें आलें। आप्त पुसूं लागलें।
शेगांवांत काय घडलें। तें सांगावें साकल्यें ॥१४०॥

बाईनें अवघें वर्तमान । कळविलें लोकांलागून ।
आंब्याचा तो प्रसाद म्हणून । दिला समर्थे मजलागीं ॥४१॥

आणि आज्ञा केली वरीं । खाऊ घाला अत्यादरीं ।
आंबा प्रसाद निजकरीं । आपुल्या त्या पतीला ॥४२॥

त्याप्रमाणे मीही केलें । आज सकाळीं खाऊ घातले ।
हें वैद्यांनी जईं ऐकलें । तई त्या वाटले वाईट ॥४३॥

अहो बाई तुम्ही काय । केलेत हे हाय हाय ।
आंबा हेंच कुपथ्य होय । या पोटातील रोगाला ॥४४॥

माधवनिदानीं हेंच कथिलें । सुश्रुतांनीही वर्णिलें ।
निघंटानें कथन केलें । शारंगधर म्हणे ऐसेंच ॥४५॥

तुम्ही तो प्रसाद दिलेला । पाहिजे होता भक्षण केला ।
पत्नीचें पुण्य पतीला । उपयोगी पडतसे ॥४६॥

ऐसें वैद्य बोलले । आप्त अवघे घाबरले ।
जे ते टोचूं लागले । लक्ष्मणाच्या पत्नीस ॥४७॥

परी झालें अघटित । लक्ष्मणाचें पोट सत्य ।
रेच होऊन अकस्मात । मऊ होऊन गेले हो ॥४८॥

शौच्यावाटे व्याधि गेली। हळूंहळूं शक्ति आली।
पहिल्या परीच होती झाली। प्रकृति लक्ष्मणाची ॥४९॥

निसर्गाच्या बाहेरी। वैद्यशास्त्र कांही न करी।
तेथें उपयोगी पडे खरी। कृपा देवसंतांची ॥१५०॥

लक्ष्मण बरा झाल्यावर। आला शेगांवी सत्वर।
म्हणे महाराजा माझें घर। पाय लावून पवित्र करा ॥५१॥

मी आलो त्याचसाठी। चला कारंज्यास ज्ञानजेठी।
मला न करा हिंपुटीं। नाहीं ऐसें म्हणूं नका ॥५२॥

आग्रह त्याचा विशेष पडला। महाराज गेले कारंज्याला।
तेधवां होते संगतीला। शंकर,भाऊ, पितांबर ॥५३॥

घरीं नेऊन पूजा केली। दक्षिणा ती निवेदिली।
अवघी संपत्ति आपुली। आहे मी कोण देणार ? ॥५४॥

परी एका ताटांत। कांहीं रूपये ठेविले सत्य।
महाराज बघून त्याप्रत। ऐशा रिती बोलले ॥५५॥

म्हणशी माझें कांहीं न उरलें। मग हे रूपये कोठून आणले ?।
लक्ष्मणा ऐसें चाळे। दांभिकपणाचे करूं नको ॥५६॥

मला दिलें तूं आपलें घर। आतां उघडी अवघी दारें।
फेकून देई रस्त्यावर। अवघी कुलपें येधवां ॥५७॥

लक्ष्मण कांही न बोलला। मौन धरून बैसला।
परी समर्थे आग्रह धरिला। खजिन्याचें दार उघडी ॥५८॥

भीत भीत मोकळें द्वार। केले त्याने अखेर।
खजिन्याच्या उमऱ्यावर। स्वत: जाऊन बैसला ॥५९॥

आणि म्हणाला महाराज यावें। वाटेल तें घेऊन जावें।
ऐसें बोलिला जरी बरवें। परी अन्यभाव अंतरींचा ॥१६०॥

हें त्याचें दांभिकपण। समर्था आलें कळोन।
बहुरूप्याचें राजेपण। कोठून टिके बाजारी ? ॥६१॥

जैसें कडू वृंदावन। वरून पाहतां दिसे छान।
परी अंतरीं कडवटपण। पूर्ण त्याच्या भरलें असें ॥६२॥

सोडून त्याच्या घरासी। उपाशी निघालें पुण्यरासी।
दांभिकांच्या सदनासी। संत न होती तृप्त कदा ॥६३॥

तेथें त्याच्या घराची। वा धनदौलतीची।
गरज समर्था नव्हती साची। ते वैराग्याचे सागर ॥६४॥

परी तो जें कांहीं बोलला । त्याचा सत्यपणा पाहिला ।
खोटेंपणाचा राग आला । म्हणून गेले उठोन ॥१६५॥

जातां जातां बोलले । माझें माझें म्हणसी भलें ।
भोग आतां त्याचीं फळें । माझा उपाय त्यास नसे ॥१६६॥

मी कृपा करावया । आलों होतो या ठाया ।
याहीपेक्षां दुप्पट द्याया । परी ते न तुझ्या प्रारब्धीं ॥१६७॥

तेंच पुढें झालें सत्य । एका सहा महिन्यांत ।
अवघी लक्ष्मी झाली फस्त । त्या भिक्षेची वेळ आली ॥१६८॥

म्हणून श्रोते परमार्थांत । खोटेपणा न खपे किंचित् ।
याचसाठीं हें चरित्र । समर्थे घडवून आणिलें ॥१६९॥

श्रीगजानन चिंतामणी । त्या गार काय शोभा आणी ? ।
वा सुवर्णालागूनी । भूषवावें का कथिलानें ? ॥१७०॥

स्वस्ति श्रीदासगणूविरचित । श्रीगजाननविजय नामें ग्रंथ ।
सदा भाविक परिसोत । निज कल्याण व्हावया ॥१७०॥

शुभं भवतु ॥ श्रीहरिहरार्पणमस्तु ॥
॥ इति श्री गजानन विजय ग्रंथस्य दशमोऽध्याय: ॥
@@@@@